

УРОКІ ПАНДЭМІІ

Ці можна лічыць вірус COVID-19 біялагічнай зброяй і якія яго наступствы мы яшчэ доўга будзем адчуваць?

Упершыню пра невядомае раней захворанне, а менавіта запаленне лёгкіх з незразумелых прычын, якое распаўсюджваецца ў кітайскім Ухані, стала вядома ў снежні 2019 года. А ўжо 30 студзеня 2020 года Сусветная арганізацыя аховы здароўя аб'явіла гэты ўсплёск надзвычайнай сітуацыяй у галіне грамадскай аховы здароўя, якая мае міжнароднае значэнне, а 11 сакавіка — пандэміяй. І толькі 5 мая 2023 года кіраўнік СААЗ Тэдрас Адханам Гебрэесус абвясціў, што COVID-19 больш не з'яўляецца сусветнай надзвычайнай пагрозай у галіне аховы здароўя.

Пандэмія COVID-19 стала прычынай сур'ёзных сацыяльна-эканамічных наступстваў, уключаючы найбуйнейшую сусветную рэцэсію пасля Вялікай дэпрэсіі і неадаяннае, якое закланула каля 265 мільяёнаў чалавек. Яна прывяла да пераносу або адмены мноства спартыўных, рэлігійных, палітычных і культурных мерапрыемстваў, закрыцця прадпрыемстваў і навучальных устаноў. Якія вынікі пандэміі? Ці можна лічыць вірус COVID-19 біялагічнай зброяй? Якія яго наступствы для здароўя мы адчуваем і будзем адчуваць яшчэ нейкі час? Якія асноўныя ўрокі падчас пандэміі атрымаў увесь свет? Пра гэта гутарым з нейрахірургам, навуковым супрацоўнікам аддзялення пухлін галаўнога мозгу РНПЦ анкалогіі і медыцынскай радыялогіі імя М. М. Алксандрава, выкладчыкам кафедры неўралогіі і нейрахірургіі БелМАПА Гуманам ГАРБАНІДЖАДАМ.

— *Сусветная арганізацыя аховы здароўя заявіла, што COVID-19 больш не з'яўляецца сусветнай надзвычайнай пагрозай. Давайце падвядзем пэўныя вынікі пандэміі.*

— Афіцыйна было заяўлена, што загінула каля сямі мільяёнаў чалавек, але, улічваючы адрозненні ў асаблівасцях падліку некаторых краін, гэтую лічбу падвымаюць да 20 мільяёнаў. СААЗ назвала гэту пандэмію адной з самых смертаносных у гісторыі.

Аднак былі не толькі чалавечыя ахвяры. Пандэмія нанесла вялікі сацыяльна-эканамічны ўрон, людзі страцілі зарабачную плату, працоўныя месцы. Паступова з'яўляюцца ўсё новыя факты і выяўляюцца новыя ускладненні. У розных краінах пачынаюць лічыць эканамічны ўрон, з'яўляюцца шмат канспіралагічных тэорый. Некаторыя арганізацыі, у прыватнасці ў Амерыцы, абвінавачваюць Кітай у тым, што вірус быў створаны штучна ў лабараторыі і выйшаў з-пад кантролю.

Аднак былі не толькі чалавечыя ахвяры. Пандэмія нанесла вялікі сацыяльна-эканамічны ўрон, людзі страцілі зарабачную плату, працоўныя месцы. Паступова з'яўляюцца ўсё новыя факты і выяўляюцца новыя ускладненні. У розных краінах пачынаюць лічыць эканамічны ўрон, з'яўляюцца шмат канспіралагічных тэорый. Некаторыя арганізацыі, у прыватнасці ў Амерыцы, абвінавачваюць Кітай у тым, што вірус быў створаны штучна ў лабараторыі і выйшаў з-пад кантролю.

Раней мы думалі, што пастковіды сіндром характэрны толькі для людзей, якія цяжка хварэлі. Аказалася, што ён сустракаецца і ў тых, хто перахварэў бяссміптомна ці ў лёгкай форме. Яшчэ ёсць поствакцынальны сіндром. Ён падобны на пастковідны сіндром, але нашмат мякчэйшы і хутчэй праходзіць».

— *Вірус нярэдка называюць біялагічнай зброяй...*

Да біялагічнай зброі ёсць пэўныя патрабаванні. Па-першае, вірус мусіць валодаць вялікай патэгеннасцю. Маленькае яго колькасць мусіць лёгка заражаць арганізм. Самай патэгеннай бактэрыяй з'яўляецца чума. Лічыцца, што дастаткова адной палачкі чумы, каб чалавек заразіўся. Чым адрозніваецца прыродная чума ад той, якая выкарыстоўваецца ў ваенных мэтах? Апошняя больш устойлівая да антыбіётыкаў, каб хваробу цэпэй было лячыць. З іншага боку, яна больш устойлівая ў знешнім асяроддзі. І калі яна знаходзіцца па-за целам чалавека, то не гіне. Пры гэтым лёгка распаўсюджваецца. І, акрамя гэтага, мае працяглы інкубацыйны перыяд — чалавек не адразу памірае, а нейкі час хвароба развіваецца, і ў гэты перыяд ад яго заражаюцца іншыя людзі.

Калі разглядаць з гэтых пазіцый COVID-19, то ўсе ўмовы біялагічнай зброі прысутнічаюць: адносна доўгі інкубацыйны перыяд, вірус цяжка паддаецца лячэнню, хутка распаўсюджваецца. Але самая галоўная ўмова, калі лічыць яго біялагічнай зброяй, — каб ён знішчаўся разам са сваім носьбітам. Чума ў гэтым плане недасканалая, бо, калі хворыя на яе людзі паміраюць, у глебе, на астанках памерлых застаюцца бацылы. І калі пасля на гэтым месцы будуць жыць іншыя людзі, імавернасць заражэння ў іх застаецца. А вось каранавірус гіне са сваім гаспадаром і знікае бясследна. Таму можна сказаць, што ўсе патрабаванні да лёгкай біялагічнай зброі прысутнічаюць. Многія спецыялісты схіляюцца да таго, што яго можна лічыць вірусна-

Пашкоджанне лёгкіх выклікае зніжэнне ўзроўню кіслароду ў арганізме, што прывядзе да пэўных наступстваў. З боку эндакрынай сістэмы можа развіцца цукровы дыябет, а калі ён меўся, то можа рэзка пачаць прагрэсіраваць. Скура рэагуе свербам, алергічнымі рэакцыямі, сверб можа з'явіцца ў вачах. Яшчэ адно наступства — насмарк. З боку выдзяляльнай сістэмы наступствы COVID-19 праяўляюцца парушэннем работы нырак, з-за чаго ў арганізме застаецца шмат таксічных рэчываў.

Частая з'ява пасля інфекцыі — хранічная стомленасць, а калі яна была, то моцна ўзрастае. Хранічнай можна лічыць стомленасць, калі такі стан цягнецца больш за шэсць месяцаў, пры гэтым сон не дапамагае — вы працянаецеся ўжо стомленымі, і стан істотна пагаршаецца пасля нязначнай фізічнай ці эмацыянальнай нагрузкі. На жаль, таксама няма канкрэтнага аналізу, які выяўляе хранічную стомленасць. Пасля перанесенага ковіду яна можа прагрэсіраваць.

«Калі б мы збіраліся ствараць аддзяленне пастковіднага сіндрому і выбіралі туды ўрачоў, усе спецыялісты, якія ёсць у медыцыне, павінны былі б там працаваць, пачынаючы ад псіхіятра і псіхалага, заканчваючы гінеколагам, уралагам, неўролагам і акулістам. Ковід б'е па ўсіх органах і сістэмах і абстраае ўсе хранічныя хваробы».

Рэпрадуктыўнае здароўе таксама можа пагаршацца і праяўляцца найперш бясплоддзем як з боку жанчын, так і мужчын, што пагражае дэмаграфічнай бяспецы. А як перанесеная вірусная інфекцыя ўплывае на працягласць жыцця, мы пакуль не ведаем. Гэта пажажа толькі час.

Раней мы думалі, што пастковідны сіндром характэрны толькі для людзей, якія цяжка хварэлі. Аказалася, што ён сустракаецца і ў тых, хто перахварэў бяссміптомна ці ў лёгкай форме. Яшчэ ёсць поствакцынальны сіндром. Ён падобны на пастковідны сіндром, але нашмат мякчэйшы і хутчэй праходзіць.

Кожная нацыя сутыкаецца з гэтымі наступствамі, і таму можа прыраўняць COVID-19 да біялагічнай зброі.

— *Дык усё ж, на ваш погляд, вірус быў створаны ў лабараторыі ці перайшоў да чалавека ад лютых мышэй?*

— Нават калі ўявіць, што вірус быў адмыслова створаны ў лабараторыі і выпадкова ці не выйшаў з-пад кантролю, у гэтым усё роўна ніхто ніколі не прызнаецца, бо ў адваротным выпадку дзявядзецца плаціць такія кампенсацийі ўсяму свету, якія не пад сілу ніводнай самай багатай краіне.

Пакуль мы бачым, што выгаду атрымалі хіба што фармацэўтычныя кампаніі, якія распрацоўвалі вакцыны, а таксама лекі ад усіх названых сімптомаў і сіндрому пастковіду. На доўгі час ковід пакінуў свой адбітак на эканамічным развіцці, працаздольнасці людзей і дэмаграфічнай бяспецы кожнай краіны. Кожная з іх самастойна будзе імкнуцца з гэтага выйсці. Аднак варта сказаць, што цяпер COVID-19 мучыць і ўсё больш нагадвае прастуду. І вучоныя вывучаюць, ці выклікаюць больш лёгкія штамы пастковідны сіндром і як ён далей будзе на нас уплываць.

— *Ці ёсць цяпер выпадкі цяжкага ходу хваробы або ўсе пераносцяць COVID-19 як звычайную рэспіраторную інфекцыю?*

— Калі ўзяць грып, то ад яго таксама штогод паміраюць людзі. Нават калі для большасці ковід праходзіць цяпер у лёгкай форме, то заўсёды будуць людзі, для якіх ён смеротна небяспечны.

— *Ці будзе свет лепш гатовы да магчымых пандэміяў у будучыні? Якія ўрокі вынесены пасля пандэміі?*

— Кожная краіна выбрала свой шлях барацьбы, і гэта вызначалася не толькі работай медыкаў і эпідэміялагаў, а найперш той палітыкай, якую вяла кожная дзяржава. Беларусь выбрала шлях, каб захаваць эканоміку і працоўныя месцы. Не было жорсткіх абмежаванняў, людзі працавалі, атрымлівалі заробатную плату.

Такую ж палітыку выбрала Швецыя. Калі пандэмія скончылася, высветлілася, што ў некаторых краінах, дзе былі строгі масачны рэжым і жорсткія абмежаванні па перамяшчэнні людзей, колькасць смерцяў была вышэйшая, чым у такіх краінах, як Беларусь і Швецыя. Такія даныя прыводзіць «Бі-бі-сі». Вядома, усе краіны перанеслі эканамічныя і жыццёвыя страты, але і многаму навучыліся. Таму можна спадзявацца, што да будучых магчымых пандэміяў мы падрыхтаваны лепш.

Алена КРАВЕЦ.

Усходні гараскоп на наступны тыдзень

АВЕН. На гэтым тыдні фартуна ўсміхаецца вам у многіх справах. Увасабляйце ў жыццё даўнія праекты, яны могуць прынесці прыбытак. А вось новыя ідэі яшчэ маюць патрэбу ў дапрацоўцы. У сераду пажадана не ўзвальваць на свае плечы занадта шмат працы — ёсць рызыка не справіцца, паспрабуйце быць рэалістамі. Добра было б сачыць за сваімі словамі, бо яны могуць быць выкарыстаны супраць вас у найбліжэйшай будучыні. Не хавайце сваёй радасці ці засмучэння ад блізкіх, іх падтрымка падбадзёрвае і надае сілы.

ЦЯЛЕЦ. На гэтым тыдні пажадана канцэнтравання на пашырэнні дзелавых сувязяў. Пастарайцеся абяцаць толькі тое, што зможаце выканаць, падмацоўвайце словы справамі, інакш рызыкуеце падаваць свой аўтарытэт. У аўторак лепш не спрабавць прызначыць начальству, не лезце на ражон. У канцы тыдня будучы удалымі паездкі і камандзіроўкі. У выхадныя для вас будучы вельмі важныя сустрэчы з сябрамі і актыўны адпачынак.

БЛІЗНЯТЫ. Надыходзіць час адпачынку і расслаблення. Вас чакаюць новыя ўражанні і пазітыўныя эмоцыі. А вось у асабістых жыццях неабходна будзе мабілізаваць усе сілы і магчымасці для рашучага рыўка. Менавіта зараз можаце дабіцца жаданай мэты. Не зважайце на дробныя няўдачы і цяжкасці, яны не змогуць паўплываць на ваш поспех.

РАК. Шматбаяцальны творчы тыдзень. Выявіце ініцыятыву і актыўнасць. Вашы ідэі будуць прыняты і падтрыманы начальствам і калегамі. Далейка пазездкі лепш планавальце на пятніцу. У нядзелю магчыма неформальна сустрэча, ад якой будучы залежаць многія найбліжэйшыя падзеі ў дзелавой сферы. Зрэшты, сітуацыя

ў гэты дзень спрыяльная і поспех практычна гарантаваны.

ЛЕУ. На гэтым тыдні пастарайцеся не гнацца за нечым вялікім, інакш рызыкуеце страціць тое, што ўжо маеце. Трэба максімальна засяродзіцца на тым, чым займаецеся ў дадзены момант, лепш рабіць адну справу, але добра. У сераду не спяшаіцеся з рашэннямі, бо геніяльна на першы погляд ідэя можа не дажыць да практычнага ўвасаблення. У нядзелю паспрабуйце суаднесці свае жаданні з інтарэсамі блізкіх і выбраць шлях, які пралігае па «заламай сярэдзіне».

ДЗЕВА. З'явіцца магчымасць зменшыць тэмп працы, хоць гэта наўрад ці паўплывае на вашы планы. Жаданне дзейнічаць ад гэтага чамусьці не прападзе. Пастяхова разабраўшыся з найважнейшымі сапраў, запланаваныя на гэты тыдзень, адчуце дзіўную лёгкасць. У волны час не трэба валацца на канале, адпраўляйцеся на пляж ці на веларагулю.

ШАЛІ. Парадак у галаве і на працоўным месцы дапаможа зрабіць вашу работу больш эфектыўнай, а яе аплату — значна вышэйшай. У сераду партнёры дапамогуць вырашыць праблемы. Не варта грэбаваць іх дапамогай. У чацвер чакаецца романтичнае спатканне. Магчыма, новае знаёмства пашырыць вашы гарызонты.

СКАРПІЁН. На гэтым тыдні варта падрыхтавацца да таго, што спраў раптоўна пойдуць на лад, прычым адразу ва ўсіх сферах. Вам неабходна канцэнтраванасць і мэтанакіраванасць. Трэба прывесці душэўны хаос у парадок. Разбярэчыце ў сабе, тады ён ператворыцца ў стройную і гарманічную сістэму. Прыслухоўвайцеся да парады каханага чалавека, хоць вам лепш ведаць, што ў вас у рэчаіснасці адбываецца ў душы і як трэба паступіць. Без шкадавання расставайцеся з мінулым, адкрый-

цеся насустрач новым падзеям і спраўданаму каханню.

СТРАЛЕЦ. На гэтым тыдні можа не спадабацца тое, што будзе адбывацца вакол вас, але пастарайцеся не рабіць паспешных высноў, каб не пагаршаць сітуацыю. Будзьце ветлівыя, дыпламатычныя і інтэлігентныя. Для дасягнення жаданага выніку неабходна ўлічваць інтарэсы партнёраў. Канец тыдня — спрыяльны час для заключэння здзелак, падпісання дакументаў. Але не дазваляйце перагружаць сябе працай. Надайце больш часу і увагі сям'і.

КАЗЯРОГ. Тыдзень прайдзе паспяхова, калі вы не будзеце звачаць на некаторыя раздражняльныя дробязі ў паводзінах навакольных. Не спяшаіцеся з высновамі. Да вас таксама могуць прад'явіць завышаныя патрабаванні, якім вы будзеце вымушаны адпавядаць, каб не падаваць свой аўтарытэт. У панядзелак вас могуць засмучаць канкурэнты, але да канца тыдня ўсё ўстане на свае месцы. У суботу лепш з'ехаць за горад.

ВАДАЛІУ. На гэтым тыдні добра было б адмовіцца ад вострых адчуванняў. Бо цяга да рызыкі прайдзе, а вось наступствы могуць сапасаваць жыццё на доўга. Зоркі рэкамендуюць кіравацца разумным сэнсам. Надыходзіць час прадэманстраваць свае таленты, магчыма, навакольным перагледзіць стаўленне да вас. У пятніцу непрадбачаны абставіны могуць разбурыць вашы планы. У суботу не варта бурна разгаварваць на крытыку з боку другой паловы.

РЫБЫ. Неабходна ўважліва сачыць за сваімі словамі і паводзінамі, грэбаванне гэтай парадай будзе спрыць сваркам і канфліктам. Калі вам паспрабуюць навязаць сваё меркаванне, паспрабуйце адмовіцца ў карэктнай форме. У выхадныя варта прыцішыць свой запал, не штурмуйце некалькі вяршыняў адначасова.

Даты

Падзеі

Людзі

1786 год — нарадзіўся (цяперашні Шучынскі раён) Канстанцін Тызенгаўз, прароднаўца, асветнік. Браў удзел у вайне 1812 года.

У краіне

1786 год — нарадзіўся (цяперашні Шучынскі раён) Канстанцін Тызенгаўз, прароднаўца, асветнік. Браў удзел у вайне 1812 года.

У свеце

1832 год — нарадзіўся Шарль Лекок, французскі кампазітар, майстар апэрэты. Аўтар 50 апэрэт.

1876 год — нарадзіўся Мікалай Нілавіч Бурдэнка, савецкі хірург, адзін з заснавальнікаў нейрахірургіі ў СССР, акадэмік АН СССР, акадэмік АМН, генерал-палкоўнік медыцынскай службы, Герой Сацыялістычнай Працы. У 1930—1946 гадах у 1-м Маскоўскім медыцынскім інстытуте, адначасова з 1934 года ўзначальваў Цэнтральны нейрахірургічны інстытут (цяпер Інстытут нейрахірургіі яго імя). У 1941—1946 гадах быў галоўным хірургам Савецкай Арміі. Першы прэзідэнт ААН СССР (1944—1946). Заснавальнік эксперыментальна-фізіялагічнай школы ў нейрахірургіі. Аўтар навуковых прац па ваенна-палявой хірургіі і нейрахірургіі і інш. Ганаровы член Парыжскай акадэміі хірургіі, Брытанскага каралеўскага таварыства хірургаў. Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР (1941).

1931 год — нарадзіўся Рауль Кастра, дзяржаўны і палітычны дзеяч Кубы.

1982 год — у Савецкім Саюзе ажыццёлены першы запуск арбітальнага паветранага касмічнага апарата «Бор-4».

1992 год — у Рыа-дэ-Жанейра пачалася Канферэнцыя ААН па навакольным асяроддзі і развіцці, якая прыняла шэраг гістарычных дакументаў, у тым ліку «Парадак дня на XXI стагоддзе».

ЖАН-ЖАК РУСО:

«Цярпенне горкае, але плады яго салодкія».

СЁННЯ

Сонца	Усход	Захад	Даўжыня дня
Мінск	— 4.43	21.33	16.50
Віцебск	— 4.25	21.30	17.05
Магілёў	— 4.33	21.23	16.50
Гомель	— 4.39	21.11	16.32
Гродна	— 5.00	21.47	16.47
Брэст	— 5.09	21.38	16.29

Фота Анатоля КЛЕШЧУКА

Месяц

Першая квадра 27 мая.
Месяц у сузор'і Стральца.

Імяніны

Пр. Алены, Канстанціна, Касьяна, Міхаіла, Фёдора.
К. Клацільда, Тамары, Анатоля.
Карала, Мацвея.

ЗАЎТРА

Геамагнітная ўзрушанні

Рэгіён	Тэмпература
ВІЦЕБСК	+15...+16°C
МІНСК	+6...+8°C
МАГІЛЕЎ	+4...+7°C
БРЭСТ	+6...+8°C
ГОМЕЛЬ	+4...+8°C
ГРОДНА	+7...+8°C
ВАРШАВА	+20...+22°C
ВІЛЬНЮС	+17...+19°C
КІЕЎ	+19...+21°C
МАСКВА	+15...+17°C
РЫГА	+15...+17°C
С.-ПЕЦЯРБУРГ	+13...+15°C

Абазначэнні:

- нізкая прыкметных геамагнітных узрушаннеў
- невялікія геамагнітныя узрушаннеў
- слабая геамагнітная бура

...у суседзях

УСМІХНЕМСЯ

Дзве бабулькі, глядзячы на парачку, якая праходзіць міма:
— Вось што значыць жаночая вернасць: замужам ужо шосты раз, а па-любому ўсё адзін і той жа.

Калі цешча пачала зваць цябе «сынком», гэта значыць, што ўжо ясна і на агародзе поўна працы.

Ката будзе лягчэй прывучыць да латка, калі зрабіць яго ў выглядзе тапка.

ЗВЯЗДА

БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА

ЗАСНАВАЛЬНІКІ: Савет Рэспублікі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, Палата прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, Савет Міністраў Рэспублікі Беларусь

РЭГІСТРАЦЫЙНАЕ ПАСВЕДЧАННЕ НУМАР 2 ад 17 ЛЮТАГА 2009 ГОДА, ВЫДАДЗЕНАЕ МІНІСТЭРСТВАМ ІНФАРМАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ.

ДЫРЭКТАР — галоўны рэдактар КАРЛЮКЕВІЧ Аляксандр Мікалаевіч.

Выдавец — Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом «Звязда».

АДРАС: 220013, г. Мінск, вул. Б. Хмяльніцкага, 10а.

ТЭЛЕФОНЫ: У МІНСКУ: прыёмны — 311 17 13 (тэл./факс); аддзелаў: пісьмаў — 311 17 44, маркетынгу — 263 66 73, бухгалтэрыі — 311 17 16.

www.zviazda.by

e-mail: info@zviazda.by

для зваротаў: zvarot@zviazda.by

ПРЫЁМ РЭКЛАМЫ

тэл./факс: 311 17 27, e-mail: reklama@zviazda.by

Аўтары апублікаваных матэрыялаў нясуць адказнасць за падбор і дакладнасць фактаў. Іх меркаванні не заўсёды супадаюць з меркаваннем рэдакцыі. Рэдакцыя на сваім меркаванні адбірае і публікуе адрасаваныя ёй пісьмы. Перадруж матэрыялаў, апублікаваных у «Звяздзе», толькі з дазволу рэдакцыі.

Матэрыялы, пазначаныя гэтым значком, носяць рэкламны характар.

Адказнасць за змест рэкламы нясуць рэкламадаўцы.

Газета адрукнувана ў Рэспубліканскім ўнітарным прадпрыемстве «Выдавецтва «Беларускі Дом друку», ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004.

220013, Мінск, прасп. Незалежнасці, 79/1. Выходзіць 5 разоў на тыдзень. Тыраж 10.330. Індэкс 63850. Зак. № 1378.

М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Нумар падпісаны ў 19.30
2 чэрвеня 2023 года.